

15. SZ. 1907. (54. ÉVFOLYAM.)

HOITSY PÁL.

MIKSZÁTH KÁLMÁN.

BUDAPEST, APRILIS 14.

Szerkesztési iroda: IV. Reálakadémia-utca 3.
Kiadóhivatal: IV. Egyetem-utca 4.

Előfizetési feltételek:

Egy évre — 10 korona.
Félévre — 5 korona.
Negyedévre — 4 korona.

Postaküldés:

A "Vasárnapi Ujság"-ot
negyedévenként 50 fillérrel
küldik.

Külföldi előfizetéseket a postailag meg-
határozott ártalánban is osztandó.

DE RUYTER EMLÉKÜNNEPÉLY HOLLANDIÁBAN.

MULT HÓ 23-ÁN ÉS 25-ÉN zajlottak le azok az ünnepélyek Hollandiában, melyekkel a holland nép egyik legnagyobb fiának, de Ruyter Mihálynak háromszázados születési évfordulóját ünnepelte. Ezek az ünnepségek újra föllevenítették a művelt világban annak a férfinak emlékét, ki minden idők egyik legnagyobb tengerésze s e mellett jelleménél, gondolkodásmódjánál fogva egyik legkiválóbb s legjobb embere volt.

De Ruyter Mihály alacsony sorsból emelkedett az állami tisztviselők legmagasabbjainak egyike, a tengerügyi állásra. Atyja egyszerű csapos volt Vlissingenben, s szűkös jövedelméből tizenkét gyermeket volt kénytelen nevelni. Nem esde te-
hát, ha fiát, Mihályt, ki 1607 március 24-én született, hamar kereső pályára adta és pedig először kötélverő inasnak, majd a fiú vágyódásainak engedve, hajósinnak. Így került de Ruyter 11 éves korában a tengerre, hogy 58 év múltán, mint az «océán ura» fejezze be életét.

Ez az ötvennyolc év, melyet de Ruyter a tengeren töltött, összeesik Németalföld virágzásai korával. A hét szövetséges provincia a spanyol uralom ellen folytatott nyolcvan éves küzdelemben nemcsak arra bizonyult elég erősnek, hogy a spanyol igát magáról végképen lerázza, de elég erős volt arra is, hogy a tudomány, művészet és kereskedelem terén Európa népei között vezető szerepre küzdje fel magát. A föld kerekének minden akkor ismert részén voltak gyarmatai s kereskedő állomásai, s a különböző égaljak termékeit holland hajók hozták Európa országaiba. A XVII. század közepén 11,000 holland kereskedelmi hajó járt a tengeren, több, mint az összes többi államoknak együtt véve, s Colbert, a nagy francia pénzügyminiszter

tanúsítja (egy évtizeddel későbből) 1662-ből, hogy az akkor tengeren járó 26,000 hajó közül 15,000 holland lobogó alatt járta be az óceánokat.

A virágzásnak ezt a korszakát azonban 1651 óta egyre nagyobb veszély fenyegette. Cromwell, a hatalmas angol kormányzó 1651-ben kiadott «hajózási actá»-jával lehetetlenné akarta tenni, hogy más földrészek termékei holland hajókon érkezenek a brit szigetekre, s példáját követték a többi hatalmak is. Hollandiának létérdeke forgott kockán, s épen ezért megindult a küzdelem a tengeri uralomért közte és Angolország, majd utóbb Franciaország között, mely több mint két évtizedes küzdelemben de Ruyter Mihálynak jutott a diadalmos vezér dicsősége.

De Ruyter, ki egész 1652 januárjáig magán-

kereskedő ezégek szolgálatában állott, előbb mint kormányos, utóbb mint hajóskapitány, s ez alatt az idő alatt beutazta az atlanti óceán mellett fekvő földrészek tengerpartjait s hatalmas megfigyelőképességével sokat tapasztalt; épen búcsút akart mondani a tengernek, hogy mint egyszerű polgár a szárazföldön élje le férfikora delének s öregkorának napjait, midőn ugyan ezen év július 29-én a németalföldi államok kormányától azt a megbízatást vette, hogy mint helyettes tengerész, az angol hajóhad ellen a holland érdekek megvédéséért tengerre szálljon. De Ruyter engedett a felhívásnak, s ettől fogva majdnem egy negyedszázadon keresztül vitte győzelemről-győzelemre a hollandus hajóhadat.

Tizenöt nagy tengeri csatája közül legismertebb s kihatásaiban legnagyobb volt a

Kijkduin mellett vívott tengeri ütközet (1673 aug. 21), melynek kimenetelétől függött Németalföld szabadsága vagy megsemmisülése. Az egyesült angol-francia hajóhad közvetlen a holland partok közelében állott készen arra, hogy angol katonákat szállítsanak partra s így támogatassák a francia király szárazföldi seregét. A partraszállás megakadályozása s ezzel együtt Hollandia végveszedelemének elhárítása csak úgy volt remélhető, ha de Ruyternek sikerül a szövetséges flottát visszazorítani. Egyszerű keresetlen szavakkal kérte a döntő ütközet előtt a hatalmas tengerész legénységét: «Emberek! az ellenség ott van a partok előtt. Akartok-e a drága hazáért, a régi szabadságért, nőitekért és gyermekeitekért mint becsületes emberek minden ellenség ellen küzdeni?» A lelkes hurrá, mely e kérdésre felhangzott, bizonyította, hogy a holland tengerészek de Ruyter vezetés alatt mindenre készek, s az ellenség nagyszámú hajóival szemben aránylag «maroknyi hajóhad» nem riad vissza semmitől.

A tengeri győzelem a hollandoké lett, s ezzel beállt a

DE RUYTER MIHÁLY HOLLANDI TENGHERNAGY.

Bel F. festménye.

TÉNYI GÁBOR.

másféle tomahawkokkal dolgoznak. Ez nem ismert engem, nem tudta, ki vagyok, min van, csak meglátott és megtetszettem neki. Ime, végre valaki, a ki szemet vetett rám, a ki magamért kívánt meg. Valami tapasztalatlan jogászfiú, vagy talán egy utazó ügynök, boltoslegény, de mindegy, a tény az, hogy megtetszettem neki. Bízseregni fog a kis lány vére, majd meglátod, a csendes, holdvilágos estéken pisllákoló csillagok fénye mellett, mikor megszabadul a körülötte lebegő fecsegőktől, sokszor jut majd eszébe, hogy van valahol valaki, a ki ő rá gondol. Vajjon hol jár, kiesoda, mit csinál most? Az ábrándozás egy kis ablakot nyit neki a nagy végtelenségben, a honnan rálát...

— Aztán mi hasznom lesz nekem ebből, ha szabad megkérdezni?

— Egyelőre alkalmasint semmi. Mert azt magam sem hiszem, hogy a poste restante-levelezésbe beleszorjon. Ámbátor nincsen kizárva. Mert egészen fehér liliumok csak a kertekben nőnek, a szoknyában járó liliumokról sohase tudhatni bizonyosat. De legyen így vagy úgy, egy bizonyos, hogy e különös leány szívében nyomot hagy ez az esemény, lesz ezentúl egy ismeretlen valakije, a kit homályos sejtelmekből mindenféle kellemes tulajdonokkal ruház fel és valahányszor este a cipőjét leveti, a gyertyáját eloltja egy elröppenő sóhaj, indul hozzá, míg egyszer aztán, miután az elvetett mag eléggé kicsirázott a szívében, megnőtt és már azon a ponton van, hogy a kalászeit is bányhatja, megjelenik a színen ő maga, az illető Seladon.

Nosztly Feri élénken vetette fel a lehorgasztott fejét.

— Hogy-hogy? — kérdé-módon.

Homlódyne diadalmas mosolygással ringatta magát a hintaszéken.

— Most értünk már a harmadik felvonáshoz. A bárányszörbe bűjt oroszán leveti végre a bárányszörte. A patikárius segéd szentimentális szerepéből visszavedik Noztly Ferencz úr azzá, a mi volt. Azaz, hogy még mindig követ-

kezik egy szerep, még pedig most jön a legnehezebb, egy pillanatig diplomatává kell lennie, hogy ravaszságának eredményeit leszedhesse. És most vigyázz már!...

— Csak folytassa, folytassa, kedves tante.

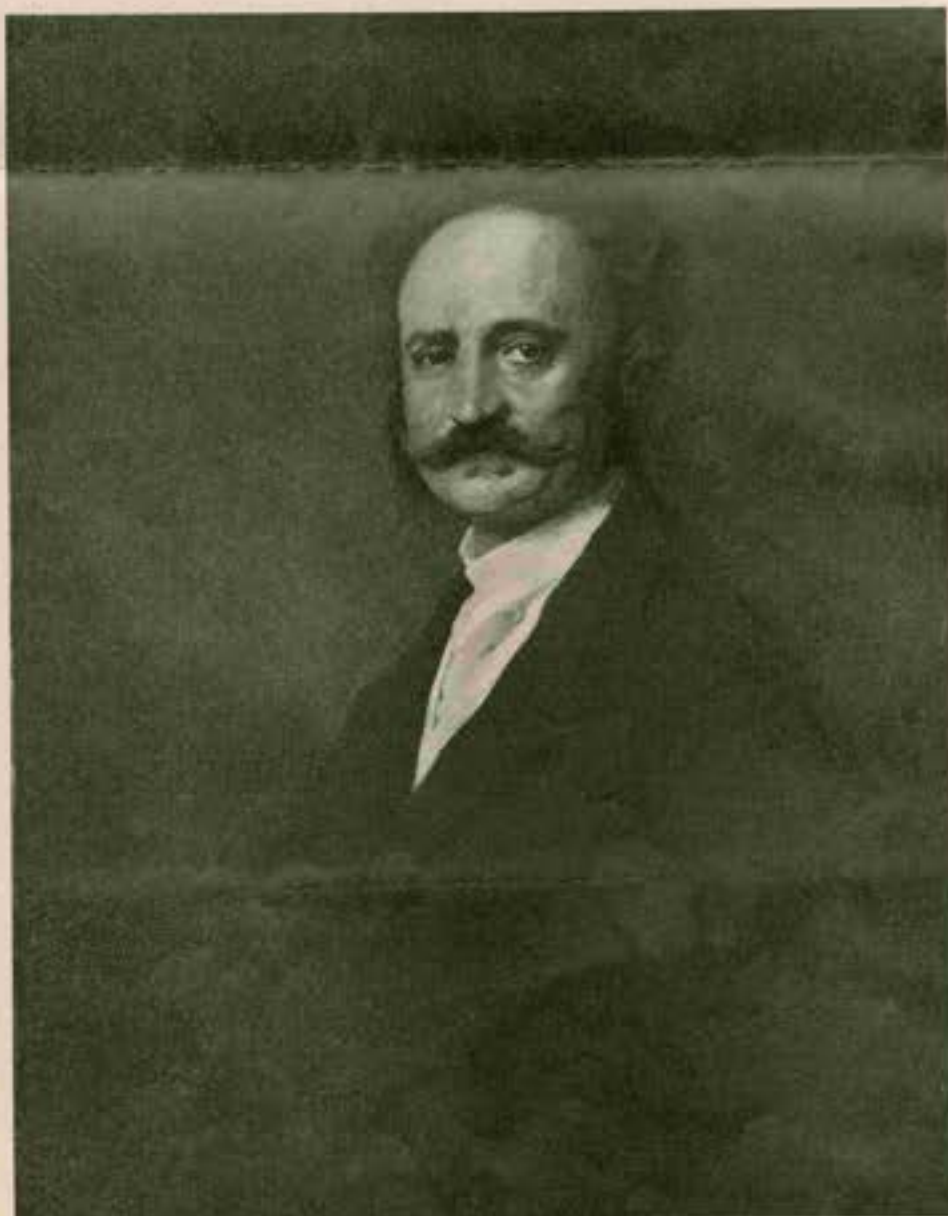
— Aha! Ugy-e kezd érdekelni?

— Akár csak a Szerzade meséi a kalifát.

— Mit? Te gúnyolódol? Hajolj csak ide, kutyaházi, hadd adjak közbe egy pofont. Így ni. Hát igazán nem érted, hogy mi mindent csinálhatsz kellő ügyességgel ebből a mesterségesen előállított romantikából?

— Sőt nem is sejtem.

— No hát mondjuk, hogy ezek a lappaliak, melyek a tervemben foglaltak, már mind megtörténtek, egy darabig hagyjuk forni, érni, például a farsangig. Farsangkor aztán eljősz Voglányba hozzám egy bálba vagy Bontóvárra a sógorodhoz, mert akkorig Vilma is beköltözködik s bizonyosan ad egy-két főispáni bált vagy estélyt. A bálban ott lesz véletlenül Tóth Mari is, a kinek be fognak mutatni. Te akkor egy kicsit zavarba jössz, hebegsz valamit, a mivel elárulod, vagy legalább érthetlenné teszed magadat. Kimagyarázás válik szükségessé. Vagy mit tudom én, mit csinálsz? Mert az ilyenben a pillanatnyi szituáció a legjobb tanácsadó. Esetleg úgy vezeted a beszélgetés fonalait, mintha nem annak a személynek tartanád semmit nem gyanító Maridat, a kibe a lap-hírlétesek szerint belezeretted, mintha csak esodálatskép hasonlítana hozzá. Vallatni kezded, messziről indulva, hogy nem utazott-e az

WLASSIN'S GYULA.

LÁSZLÓ FÜLÖP FESTMÉNYEINEK KIÁLLÍTÁSÁBÓL.

GRÓF VAY PÉTER.

A MŰVÉSZ NEJE.

őszszel ezen vagy azon a vidéken, nincs-e egy vörös kötésű regénye, egy kék pettyes ruhája, stb. Mikor bevallja, hogy van, akkor már elárultad magad, elpirulsz és elhallgatsz, mint egy tétlen kapott diák. Ő megeléged, nem járul el, nem árulja el magát, mert a mi fajtánk

jobban tud tettetni, de azért biztos lehetsz, hogy már tisztában van mindennel, hogy már tudja, ki vagy.

— Bravó, tantika! — kiáltott fel az exhadnagy lelkesülten, csillogó szemekkel. — Hiszen maga egy lángész. Hiszen ez remek dolog!

— Látod. Mondtam én neked. A terv úgyszólván esalhatatlan, ha valami bolond véletlen ki nem lyukasztja a akkor összehuppan, mint a hólyag. De azzal, a mit mondtam, ki is van már merítve a taktikai része. A többinek magától kell történnie. Noszt! — Kézhez alvarolni

MADMOISELLE STURBE.

FÜRSTENDÖRFF MAY HERCEGNŐ.

LÁSZLÓ FÜLÖP PESTMÉNYEINEK KIÁLLÍTÁSÁBÓL.

TÓTH BÉLA DOLOGOZÓ SZEMÉLYEIN.

Béla Tóth (1837-1907).

fog ezentúl a maga módja szerint, mint a többiek. És habár szegényebb is azoknál és talán falánkabb a hozományra, mind hiába, eszesgáthatja az egész világ, figyelmeztetheti minden jó embert, hogy ilyen vagy amolyan lump, és csak a pénzt akarja, nem fogja nekik elhinni, mert lesz egy döntő szavú pártfogója ott belül, az ő gyanakodó, bizalmatlan kis szívében, a ki védelmezzé: »Nem igaz, nem igaz, tudom én, hogy nem igaz, tudom én, hogy szeret, egyedül magamért.«

— Főszélesen van kigondolva!

— Ez a házasság annyi, mint a fodor-minta, — kedélyeskedett a kutyafejű hercegnő, — annyi, mintha már meglelték, mert ha nem felelnek is meg egyéni tulajdonságaiknak a mintának, a mit képzeletében kifest, az nem fogja nagyon zavarni. Az elképzelt tulajdonságok csak ködös képek, melyeket ki lehet cserélni, a ráma ellenben az ő saját hiúsága, melyet te kielégítettél, a rámat tehát megtartja, el nem dobja, de a képeket lassankint kicserélgeti, a képzelet tulajdonságait a valódi tulajdonságokkal, ez olyan csodálatosan megy végbe, hogy észre sem veszi, csak mikor egy órában meghökkenve látja, hogy már te vagy az ideál és nem az elképzelt hős. Akkor leszsz te derék gyerek! Fintyi, Fantyi, mert még a hibáid is megszépülnek, mind, mind erények lesznek.

— Boosdnatot kérek, Mál néni, de egyet nem értek. — vágott közbe Feri. — hogyan mondhatja Tóth kisasszonyt hiúnak, mikor épen abból indultunk ki, hogy mennyire szerény, magát rútúnak tartja a azt hiszi, pusztán hozományára pályáznak udvarlói?

— Mert nem vagy lélek-analízáló, kis szamaram. Hiszen épen az a nagy hiúság, hogy tükrének se hisz, udvarlójának se hisz, hanem még valami erősebb tanúbizonyságra vágyik. Benneteket, férfiakat könnyű megtéveszteni, ha asszonyféléiről van szó. Pedig megtanulhatnátok, például egy lakásnál ha zsinórt láttok, mely akár a plafondon szalad végig, vagy alul a falakhoz tapadva húzódik el, így elhajlik, úgy elhajlik, néhol a falba visz, az teljesen mindegy, ha kék, ha zöld, ha vörös, az azért minél a csöngettyűből indul ki és a csöngettyűhöz vezet vissza. Mondjuk, hogy Tóth kisasszony egy napon megszeret téged, bizony-

nyal nevezhetjük azt irántad való gyöngéd érzésnek, de ennek a szálai az adott esetben az ő személyi hiúságába vannak bekapcsolva, onnan indulnak ki és oda vezetnek vissza. De ez neked túlmagas, Fintyi, Fantyi, azért hát ne sokat okoskodj, hanem a mit én most itt töléssérrel a fejedbe öntöttem, vidd keresztül okosan és meglátod, lagzi lesz belőle a végén. Az értekezlet be van fejezve, uram.

Feri felkelt, hálaosan kezét csókolta Mál néni.

— Köszönöm alásan a jó tanácsot, elfogadom minden pontjában és teljesítem, mint egy katona, a kit háborúba vezényelnek. De természetesen itt nem elég a saját igyekezetem a Gondviselés segítségével nélkül. Mindenekelőtt alkalomra volna szükség, hogy valami messze levő semlőben helyen láthassam meg a kisasszonyt. Bontóvár vagy a környék nem alkalmas színhely. Hisz itt mindenki meg tudná nekem mondani, ki a »bájos ismeretlen«, a ki rám oly mély benyomást tett. Minek kellene itt a lap hírdetésekre fordulni? Nem, nem, ez túlságosan együgyű »griff« lenne. Ilyenkor őszszel pedig bizonyosan nem utaznak Tóthék sehova.

— Hát ha. Úgy tudom, nagy szőlőjük van túl a Dunán, a Somlyó-hegyen. Ilyen időtájban odajárnak szüretre a minthogy berendezett házikójuk van a szőlőben, néha ott maradnak másfél hétig is.

— Ez egy eszme.

— Elmegyaz?

— Ezzeveszetten.

A kutyafejű hercegnő megfenyegette az újjal.

— De el ne hirtelenkedj semmit. Ez a planum most már annyira a szívemhez nőtt, mint a nagy írónak a chef d'oeuvre-jök. El ne rontad, azt mondom, mert különben velem gyűlik meg a bajod.

— Hát mi lesz, ha elrontom?

— Megharaplak! — szólt a »tutár hercegnő« tréfásan, kiviesorítva a fogait.

Mind megvoltak és olyan szép sárgák voltak a dohányzástól, mint a borostyánkő.

Orestes és Pilades.

Harminczöt évvel történetünk kezdete előtt élt Pesten egy Nagy István nevű tajtpipa-

metsző. Akkor ez volt az első mesterség. Az egész ország pipázott, reggeltől estig. Dohány volt quantum satis; az úrnak termelt, a többi lopta. A tekintetes nemesség mintegy életcéljának tartotta minél több tajtékpipát és szipkát minél szebben kiszívni, úgy hogy azok úgynevezett bajózt ne kapjanak. A kinek az sikerült, az rendszeren bizonyos önértéssel tekintett múltjára, mint a ki nem hiába élt e sárgolyó-bison. Egy-egy szépen, egyenletesen kiszitt szipkáról úgy beszéltek országszerte, mint a Kohinorról szokás, hogy itt és itt Radvánszky bárónak Radványban, vagy Reesky Andrásnak Szabolcsban egy olyan mahagóni szinűre kiszitt pipája van, hogy nincs azon annyi makula se, mint a Szent Rozália palástján, hogy olyan erős lett, kétszer ment át rajta egy szénásszekér kereke s még csak egy karezolást se ejtett rajta. A pipa-faragás művészet volt akkor. Sőt egyéb művészet ebben az országban nem is volt. Nagy uram egy-egy sikerült pipájáról legalább annyit beszéltek az emberek, ha nem többet, mint mostanában egy szindarab-ról, milyen a makkja, milyen a nyaka, a kupakja. Ha valami újabb formájú bevezetett művet tett ki a kirkatba (az Őri-utczában), egész népesödület támadt előtte. S az összegyűlt bá-mészakodók szívesen elújságoltak némi intim részleteket is a nevezetes pipakészítő-műhely belső életéből. Hogy t. i. valami Tóth Mihály nevű legénye van Nagy uramnak, az csinálja a legszebb példányokat. Csodálatos keze van hozzá.

És igaz is volt. Ez a mi mostani alsó-rekettyséi Tóth Mihályunk a Nagy István műhelyében dolgozott akkor, harmincz pengő forintokért havonként, a mi akkor szép pénz volt, mert kilenczven huszas lakott benne; egy huszából pedig meg lehetett élni naponként, úgy, hogy még a koldusnak is adhatott volna az ember egy rézgarnát, ha lett volna koldus.

(Folytatása következik.)

TÓTH BÉLA.

1837-1907.

A mai magyar irodalomnak nagyon kevés embere van, a kinek ha a végzet kikapja kezéből a tollat, hosszú ideig a életben érezhető hiány marad utána. Olyan hiány pedig, mint Tóth Béla után, alig egy-két kortársunk után maradna. Nemcsak azért, mert egyike volt köztünk a legprezansabb s egyúttal a legérdekesebb egyéniségeknek, hanem azért is, mert mindig olyan dolgokat csinált, a melyeket helyette és utána nem tudna csinálni senki más a ma élők közül.

Az ő munkásságában a legnagyobb ellentétet egyesülnek: pontos, biztos tudás és élénk, elevenítő fantázia, széles, erős szárnyalású felfogás a kedvtelés az aprólékos dolgokban, az emberi lélek bámulatos ismerete és az egyes ember teljes félreértése, rendkívül fejlett érzék a közhangulat iránt s teljes elzárkózás a mindennapi való életől, szinte rideg hirdetés az igazságnak s szinte beteges érzékenység az övével ellenkező igazságok ellen, folytonos lebegés a szeretet és gyűlölet extázisai között, a tudós objektivitása, párosulva egy ideges asszony szubjektivitásával. A természet, a mikor ezeket a sarkalatosan ellentétes elemeket összevegyítette, egy csodálatra méltóan sokoldalú és sokszínű vegyületet hozott létre: a Tóth Béla szellemét. Annyira más volt ez a szellem, mint a melyeket megszoktunk, hogy a legtöbb ember meg sem bírta soha érteni, ha még oly közelről igyekezett is belepillantani. Voltak bámulói és voltak ellenségei, különösen az utóbbi időben nagy számmal, csak azok voltak kevesen, a kik igazán szerették. Ő maga pedig, ha valakit megszeretett, szenvedélyesen szerette, képzeletében az egekig emelte, de aztán elég volt egy rossz órában egy jelentéktelen nézeteltérés, hogy a túlzó szeretet túlzó haraggá változott át. Az ilyen hangulatváltozások akár-hányszor a nagyközönség szeme előtt játszód-

tak le: nem egyszer láttuk, hogy rövid néhány hónap múlva a legkeserűbb haraggal, szinte gyűlölködve támadt olyanokra, a kiket előbb nem gyűlölt eléggé magasztalni.

Mert ő mindent egész lelkével, lényének egész latba vetésével csinált. Ha valamiben véleményt formált, ebbe is belevetette egész lelkét: ezért érezte sokszor személyes sérelemnek, ha valaki — bár elvi kérdésről is — pörbe szállott vele. Innen magyarázhatók nagy igazságtalanságai, de innen magyarázható az is, hogy igazságait olyan mély hatással tudta hirdetni. Még ha olyan, látszólag száraz és épen nem lelkesítő dologgal bíbelődött is, mint a szállóigék gyűjtése és magyarázása vagy a magyar hagyományok furesaságainak kutatása, — ezekbe is teljesen, lényének minden tulajdonságával merült bele. Ez adta meg efféle műveinek fő érdekességét: az olvasó érezte, hogy az író munkája közben a legnagyobb fontosságot tulajdonítja kuriozitásainak s egyszerre fontosnak tűntek fel előtte is. Mert semmi sem vonja úgy a figyelmet egy irodalmi műre, mint az, ha az olvasó mindég ott érzi az író lelkét a betűk fölött.

Ez tette oly rendkívül érdekessé tárczáit is. A szoros értelemben vett tárcza-cikknek, melyet manapság majdnem egészen kiszorít a tárcza-novella. Tóth Béla volt nálunk kétségkívül legkitűnőbb művelője. Művészi formában komoly dolgokról beszélni, a hideg tudományos anyagot is átmelegíteni a fantázia színes játékaival a komolyság sérelme nélkül, — ehhez körülünk senki sem ért jobban nálánál, mert senki sem egyesül az a rendkívül fejlett stílusérzék és művészi képesség a pozitív tudásnak akkora mértékével. Rengeteg sokat olvasott, látott, tanult, ezt az óriási anyagot bámulatosan biztos memória rendezte agyában s a megírásban a kitűnő hírlapíró kristálytisztaság világossága vezette tollát. Számára nem volt a világon száraz téma, de kicsiny téma sem, mert melegséget és perspektívát kapott minden a tolla alatt.

Mikor még névtelenül, a nyilvános szerepléstől az őt jellemző arisztokratikus érzéssel elzárkózva írta tárczacikkeit, jóformán senki sem ismerte hírlapíró társain kívül, a tárczái nem az ő nevét tették népszerűvé, hanem a lap népszerűségét fokozták, a melybe írt. Később, mióta kiadói sürgetésére, hár nem szívesen, beleegyezett, hogy neve alatt írjon: szinte egyszerre Magyarország legnépszerűbb íróinak egyikévé lett. Ezer meg ezer embernek gondolkodását irányította «Esti levelei»-vel, ezekkel a sajátos, egyenesen számára termelt műfajú kis cikkekkel, melyek a magyar sajtónak körülbelül legnagyobb hatását dolgai voltak. Nagy országos dolgok, irodalmi, tudományos viták, apró-eseprő bajai a mindennapi életnek, — nem volt az a nagy és kicsi tárgy, a mely teret ne talált volna ereiben az egy hírlapi hasábnál többre ritkán terjedő cikkek között, melyek akárhányszor legérdekesebb, legtöbb figyelemmel tárgyalt eseményei voltak a sajtóban lefolyó közéletnek. Sokszor elvetette a súlyt, néha ellenmondásba került önmagával, de száz eset közül kilencvenötöször a közönség lelkéből beszélt. Témái azok voltak, a melyekről mindenki beszélt otthon, a klubban, a kávéházban s a szomszédoknál, a melyből beszélt, a közönség nagy részének szempontjára lett. Még az a furesasága is fokozta hatását, hogy a saját személyét belevegyítette a töle teljesen távol eső dolgokba is. Úgy éreztük, mintha nem írást olvasnánk, hanem a Tóth Béla hangját hallanánk, a mint ötszöglet Abonyi-utcai szobájában írógépe előtt ül, kedves muncskájával oldalán, gázlámpa világítása mellett, a telefon csilingelésétől meg-megzavarva.

Ennek a népszerűségnek aztán nagy árát adta: tömérdek ellenséget szerzett magának. Kíméletlenül támadott embereket, intézményeket, polemáiban mind indulatosabbá lett, rossz óráiban nem kímélte barátait sem. Ebből rengeteg kellemetlenségbe bonyolódott, ellenségeskedésekbe, párbajokba, sajtóperekbe. Az utóbbi időben már mind jobban elharapózott benne az indulatoság, úgy, hogy lassankint majdnem egyedül maradt ebben a nagy városban, régi barátaitól elidegenedett, újakat szerezni pedig már nem volt kedve. A közönség azonban mindvégig hű maradt hozzá, mert a maga érzéseinek, kívánságainak független tolmácsát látta benne.

Az «Esti levelek»-kel szerzte meg legjobban

LÁSZLÓ FÜLÖP NEJÉVEL, MŰTERMÉBEN.

a közönség kegyeit, de nem ezek szellemének legbelsőbb termékei, bár nagyon sok értékes dolog van bennük s a legértékesebb: az ő sajátos, érdekes egyénisége. Az irodalom mint fényes tárczáiról, mint finom művészettel színezett keleti történetek íróját fogja emlegetni, főképpen pedig mint a magyar próza egyik legnagyobb mesterét. Stílus tekintetében, a mi a kifejező erőt, korrektséget, hajlékonyságot, gazdagságot, alkalmazkodó képességet illeti, legnagyobbaink mellett áll.

Nagy intellektus és rendkívüli formaérzék, — ezek voltak főleg az írói tulajdonságai, ezekben kortársaink között a három-négy első közé tartozott. Erede legnagyobb részét hírlapírói munkáján forrasztotta el, ezért nem alkotott igazi nagy műveket, — de a zsurnalisztikába sokszorosan több szellemi tartalmat vitt kortársai legtöbbjénél s ezért volt hatása majdnem példátlan a modern magyar sajtóban. Alig van művelt magyar ember, a ki ne tanult volna tőle valamit: ez adja meg pályájának legfőbb jelentőségét.

Schöpfung Aladár.

LÁSZLÓ FÜLÖP FESTMÉNYEINEK GYŰJTEMÉNYES KIÁLLÍTÁSA.

A Nemzeti Szalon új hajlékában immár a második kiállítás nyílt meg e héten. Ez a kiállítás különösen értékes: egy Európa szerte ismert és nagyrabecsült művész alkotásairól nyújt meglehetősen teljes képet.

László Fülöp nem tartozik azon művészek közé, a kiknek csak hosszas küzdelem után, megpróbáltatások árán sikerült elérni az elismerést, 37 éves s már is olyan művészi sikerei voltak, olyan kitüntetések érték, a melyekben a kiválasztottak közül is csak igen kevés művészeknek van része.

A mintarajziskolából, a hol Székely Bertalan és Lota Károly tanítványa volt, a Műbarátok Köre ösztöndíjával Münchenbe, Liezen-Mayer-hez megy, majd fél évig Lefebvre és Benjamin-Constant tanítványa; az előbbi tiszta rajzának, az utóbbi simulékony, választékos coloritjának kétségtelen a hatása az ifjú művészre.

Első képei genre-képek: a «Nagymama meséi» (1891), «Hullatja levelet az idő vén fája». Az előbbin szembe ötlő az anyóka meséit feszült figyelemmel hallgató gyermekek élénk szemének túlzott karakterizálása. Az utóbbi hangulatos őszi tájkép; hullanak a liget fáiról a sárga levelek, az őszi nap sugaraiiban agy honvéd ül egy padon, s elmereng a multak emlékein. A hangulat, az alak beállítás, az arcs jellemző rajza már elárulja az ifjú megfigyelő képességét, rajztudását. Münchenben is eleinte genre-képeket fest; ilyenek a «Müncheni udvari sör-eszernők», az «Esti harangzó», s a már említett «Hulló levelek».

De nem sokáig tapogatózik. Arezképeket kezd festeni s már a legelsőikben, Liezen-Mayer, Szilágyi Dező és Gregorovics bolgár metropolita képmásaiban, mint kész művész lép fel. Már e képmásokat is a biztos rajz, a helyes compositio és a megkapó hasonlatosság jellemzi, bár hatásuk kissé kemény, hideg.

Ugyanekkor 1895-ben állami megbízásból Mányoki drezdai Helldorfi-képmását másolja, s ez időponttól kezdve népszerűsége nöttön-nött. Ifjú ábrándjai valóra váltak, uralkodók, egyházfőjedelmek, az angol és német arisztokraczia legkedveltebb arezképfestője lett.

Lefestette a többi közt XIII. Leo pápát, a királyt, a német császárnét, Hohenlohe herceget, Rampolla bíborost, Berchtold gróft, Görgeit, Fraknoi püspököt.

Arezképeit a nemes felfogás, a helyes beállítás,

a rajz tisztasága, a megfigyelés biztonságossága és a technikai készség teszik kiválókká. Színezése harmonikus. Eszközei széles, a részleteket is gondosan kidolgozza. Technikája egyszerű, nincs benne semmi szemfényvesztés. Frett korában készült arcképeit különösen élénkké teszi a könnyedség, a melylyel meg vannak festve. Szinte látja az ember, milyen gyorsan, milyen játszi könnyűséggel rakja fel a színeket.

Arcképeit, mint igazi, vérbeli arcképfestő, legszívesebben társalgás közben festi, mi által előli azt, hogy az arckon nyoma sincsen erőltettségnek, merevségnek. Biztos szemmel látja meg a karakterisztikus vonásokat; különös erővel tudja jellemezni a szem és száj kifejezését. De tud modelljei lelkében is olvasni a minden alakjában megtalálja az előkelő, nemes vonásokat, akár a mély értelemben, akár a vonásokban, akár a megjelenésben.

Legnagyobb művészi sikerét *Hohenlohe* herceg német birodalmi kancellár képmásával érte el, melynek ismétlése a Szépművészeti Múzeumban van. E képmása olyan kvalitásokkal ékeskedik, a megfigyelésnek, a modell lelkületébe való elmélyedésnek, a technika, a színek feletti olyan uralomnak adja tanujelét, hogy bátran odaállítjuk akár melyik nagy mester festménye mellé. E képével a párisi Szalonban aranyérmét nyert a ez alkalommal írta róla Desjardins, a kiváló francia műkritikus a *Gazette des Beaux Arts*-ban: „Külön hely illeti *Hohenlohe* német birodalmi kancellár képmását László Fülöp-től, a magyar festőtől... nem szertartásos arckép ez, de emberi mű, átértékel és megfontolt. Ime egy arckép, mely gondolkodásba ejt, egy igen nagy festmény... Még egy szót a festő modoráról: van olyan tömör, mint a *Lenbaché*, de több benne a könnyedség és a verve.”

Női arcképei is külön figyelmet érdemelnek. Csodálatosan tudja ezekben az előkelő, méltóságos megjelenést és a női bájat egyesíteni. E kiállításán női képmásai közt különösen kiválnak *Mária Terézia főhercegnő*, *Fürstberg May hercegnő*, *Andréssy Sándorné* grófné és a művész feleségének képmásai.

Dr. Erdely Aladár.

A NÁSZINDULÓ.

Henry Bataille műve.

A Nemzeti Színház a heti újdonsága, „A nászinduló”, Párisban több száz előadást is ért. Újabb bizonyossága ez annak, hogy a francziák fővárosában, mely a színpadi divatok terén még mindig a világ mértékadó tényezője, a romantika, még pedig a szentimentális romantika ismét erősebben terjed.

A mű hősnője, *Grace de Plesseaus*, a romantikusok ismert nőalakjainak egyik változata. Vidéki előkelő nemesi család sarja, a kit kolostorban neveltettek a kit a szerző ideális lelkű és jellemű egyéniségnek akar festeni. A zárdában erős vallásos érzést oltottak szívébe, egy időben apáca is kívánt lenni, a ki távol világra vallásos misszióra volt kész indulni. De a szülői házban megcsapta a modern kor azelleme a azt az erőt, melyet előbb vallásos buzgóságra fordított, szerelmi martíriumra szánta. Házukba járt egy szerény, igénytelen, alantas származású a modorban is félszeg zongora-tanító. Zongoralecke közben a nemes leány beleszeretett a

tanítóba. *Claude Morillo*-ba — a kijelentette szüleinek, hogy nőül megy ez emberhez. Mivel pedig apja erről semmi áron sem akart hallani, a leány szakított családjával a kedvesével Párisba szökött. Ezt úgy fogja fel a szerző, hogy a vallásos térítésre szánt hevületet a leány immár a szegény zongora-mester életének boldogítására szánja. Párisban kezdődik a szindarab, illetve a nyomorgó pároska kálváriája — a romantika ismert módjai szerint. Előkelő leány, a ki udvari szobáskában húzódik meg szíve választottjával, a ki maga főz, maga varrogat, maga keres szerelmesének munkát, alkalmazást. Ügyefogyott zongora-tanító, a ki órák után

lékban részesítette. De csakhamar megrontja a boldogságot a gyáros föllépte, a ki hevesen udvarolni kezd a leány-asszonynak. — a miből aztán kitudnik, hogy nem annyira részvét, mint esábitási hajlam vezette, midőn a pároskát pártfogásba vette. A szökevény nő ellentáll, s elutasítja a esábitót. De ellentáll vidékről érkező anyjának is, ki bocsánatot ígér neki, ha zongora-tanítóját elhagyja a haza jón. Mindez visszapattan a romantikus nő szívéből, — de mély sebet ejt rajta az, a mi ezután elől ki. Kisül ugyanis, hogy szerelmese, csak hogy örömet okozzon neki, a zongorára szükséges pénzt új főnökétől — sikkasztotta. Immár a pároska idyllje komoly veszedelemben kezd forogni, — annak a gyárosnak kezében vannak, a ki az asszonykát el akarja esábitani. Föl is jelenthetné alkalmazottját, börtönbe is juttathatná, hogy az asszonyt bizony meglohadthassa. Csakhogy a gyáros nem olyan közönséges esábitó. Nem csak nem juttatja börtönbe a volt zongora-tanítót, hanem még — föl is emeli fizetését. Az asszonykát pedig, a ki gyengélkedik, vidéki kastélyába hívja. Kedveskedéssel akar ezéllhoz jutni. A kastélyban az asszonykát újra körülveszi a fény, a jólét, — a mellett a gyáros végtelenül kedvesen bánik vele. Mindez végre megolvastja a jeget és az asszonyka komolyan beleszeret a gyárosba. Első szerelem, zongora, zongoramester, padlás-szoba mind-mind sötét álomként tűnik fel neki. Szíven új szerelem az úr. De abbahagyja-e misszióját, a melyet a zongoramester boldogítása körül vállalt? Szeretője legyen-e a gyárosnak? S megcsalja-e annak jószívű nejét, a ki a nyomorból kiragadta? Midőn már sehogysem tud a esábitó börtönről menekedni, egy perczre megígérve bevallja neki szerelmét. — de aztán hogy el ne bukjak, éjnek idején megszökik a kastélyból. Viszra Párisba a kis padlás-szobába zongorájához és mesteréhez. Itt tört reménye omladozik, mialatt szerelmese utoljára játszsza el hedvenz nászindulóját, föbe lövi magát.

Ez a mű tartalma, melyet Henry Bataille a francia szalon- és padlás-szobabeli romantika minden kellékével díszített fel. Csak egy kis lélektani igazsággal maradt adós. Hiszen ha ez a nő valóban oly eszményies, a milyennek a szerző fel akarja tüntetni, ugyan mért fordul el szívében egyszerű szerelmesétől a mért hajlik a gyáros felé? A jólét csak nem lehet oka, — hiszen önként választotta a szegénységet. Aztán meg a szegény zongora-tanító igazán meghatón csak őt szereti, őt imádja. Az pedig, hogy a gyáros a esábitás művészetében mester a a szegény asszonykát jótettekkel halmozta el: csak nem elég ok arra, hogy megingassa? A leleményes esábitás, plane házasság ember részéről csak nem keltethet ideális szerelmet az asszony lelkében? Mitől szökik hát és miért öli meg magát?

Romantikusnak mondották az író, de immár hozzá tehetjük, hogy egy nagy lépést haladt a régebbi párisi romantikusokhoz képest. Azok úgy írták meg az ilyen történetet, hogy a két szerelmes sirig tartó szerelemben mint pusztul el együtt egymás karjaiban, a szegényes padlás-szobában. Már az új romantikus nem hisz az ily örök szerelemben, — ingatagnak festi a nőt, ügyefogyottnak a férfit a aztán kijózanítja az asszonyt, a ki más férfira gondolva hal meg.

Fülöp Lajos.

MÁRIA TERÉZIA FŐHERCEGNŐ.

LÁSZLÓ FÜLÖP FESTMÉNYEINEK KIÁLLÍTÁSABÓL.

szaladgál, kis hivatalban körmöl... szóval munka, gond, nyomor mind a szerelemért.

Munkakeresés közben a pár eljut a leány egy zárdabeli volt barátjához, az előkelő *Suzanne*-hoz, a ki a gazdag *Roger Lechotelier* neje. Ezek számalommal fogadják a balsorsba jutottat a a gazdag férj, a kinek gyára van, irodái munkát ad a zongora-tanítónak. Immár megélhetne a szökevény pár a bár szegényen, külvárosi fogadóban, mégis boldog idillt folytathatna. A zongora-tanítóban meg is van minden hajlam ez idillre, hisz határtalan hála és szerelem tölti el. Örömeikhez azonban hiányzik egy: a zongora, a melyen pégykére játsza, a zene szárnyain emelkedhetnék fel lelkük az álomok bonába. A zongora-tanító megszerzi ezt is, mert a jószívű gyáros állítólag külön juta-